

۱

از منظر آرایه‌های ادبی، نوع اضافه‌های مشخص‌شده را تعیین کنید.
الف) نهان می‌گشت روی روشن روز به زیر دامن شب در سیاهی
ب) خروشان، ژرف، بی‌پهنا، کف‌آلود دل شب می‌درید و پیش می‌رفت

۲

آرایه مشترک دو بیت زیر چیست؟
الف) چه اندیشید آن دم کس ندانست
ب) در آن باران تیر و برق پولاد
که مژگانش به خون دیده تر شد
میان شام رستاخیز می‌گشت

۳

نقش «سخت» و «دمار» در بیت «دمار از جان این غولان کشم سخت / بسوزم خانمان‌هاشان به شمشیر» به ترتیب چیست؟
الف) مفعول، صفت
ب) نهاد، قید
پ) مفعول، قید
ت) نهاد، صفت

۴

نقش دستوری ضمائر متصل را در بیت زیر تعیین کنید.
گرت ز دست برآید چو نخل باش کریم
ورت ز دست نیاید چو سرو باش آزاد

۵

در عبارت زیر «برومند» صفت کدام کلمه است؟
«چندین درخت نامور که خدای عز و جل آفریده است و برومند، هیچ یک را آزاد نخوانده‌اند، مگر سرو را که ثمره‌ای ندارد.»

۶

با توجه به مفهوم و نکات دستوری، نهاد هر یک از افعال مشخص‌شده را تعیین کنید.
الف) چو لشکر گرد بر گردش گرفتند
ب) میان موج می‌رقصید در آب
پ) ولی چندان که برگ از شاخه می‌ریخت
ت) خروشان، ژرف، بی‌پهنا، کف‌آلود
چو کشتی بادپا در رود افکند
به رقص مرگ اخترهای انبوه
دو چندان می‌شکفت و برگ می‌کرد
دل شب می‌درید و پیش می‌رفت

۷

نام دیگر قالب چارپاره چیست؟ شکل قرارگیری قافیه‌ها را در آن نشان دهید.

۸

جاهای خالی در عبارت زیر با کلمات مناسب پر کنید.
چارپاره معمولاً برای طرح مضامین و به کار می‌رود و رواج آن از بوده است. از شاعران مطرح چارپاره‌سرا می‌توان به، و اشاره کرد.

۹

کنایه موجود در هر بیت را تعبیر کنید.
الف) ز رخسارش فرو می‌ریخت اشکی
ب) دمار از جان این غولان کشم سخت
بنای زندگی بر آب می‌دید
بسوزم خانمان‌هاشان به شمشیر

۱۰

قسمت‌های مشخص‌شده در بند زیر، هر یک دارای چه آرایه‌ای هستند؟ مفهوم آن‌ها را بنویسید.
شبی آمد که می‌باید فدا کرد
به پیش دشمن استاد و جنگید
به راه مملکت فرزندان و زن را
رهاند از بند اهریمن وطن را

هر بیت را به آرایه متناسب به آن وصل کنید.

الف) به زیر باره می‌نالید از درد / سوار زخم‌دار نیم‌مرده
ب) ز مستی بر سر هر قطعه زین خاک / خدا داند چه افسرها که رفته
پ) میان موج می‌رقصید در آب / به رقص مرگ اخترهای انبوه

جناس
تشخیص
واج‌آرایی

منظور از «سَدّ روان» در بند زیر چیست؟ این ترکیب دارای چه آرایه‌ای است؟
خروشان، ژرف، بی‌پهنا، کف‌آلود
دل شب می‌درید و پیش می‌رفت
از این سَدّ روان در دیده شاه
ز هر موجی هزاران نیش می‌رفت

عبارات درست و نادرست را به ترتیب با نشانه‌های «ص» و «غ» مشخص کنید.
الف) «کوه»ها در بیت «به رود سند می‌غلتید بر هم / ز امواج گران کوه از پی کوه» جناس همسان ساخته است.
ب) «شمشیر» در بیت «دمار از جان این غولان کشم سخت / بسوزم خانمان‌هاشان به شمشیر» مجاز دارد.
پ) در بیت «میان موج می‌رقصید در آب / به رقص مرگ اخترهای انبوه» تشخیص دیده می‌شود.

بر پایه رابطه تناسب، برای هر یک از کلمات «سیماب، شفق، خود» کلماتی متناسب از ابیات پیشنهادی بیابید.
الف) نبینید رویش مگر با سپاه
ب) چو خورشید بر چرخ بنمود تاج
پ) زره را به هم بر بستند پنج

ز پولاد بر سر نهاده کلاه
زمین شد به کردار تابنده عاج
که از یک زره تن رسیدی به رنج

مضاف‌الیه و متقم بیت زیر، به ترتیب در کدام گزینه آمده‌اند؟
ز رخسارش فرو می‌ریخت اشکی
الف) بنا، رخسار
ب) اشک، آب
پ) ضمیر «ش»، آب
ت) زندگی، اشک

نقش «چگونه» را دو بیت زیر مقایسه کنید.
الف) من چشم از او چگونه توانم نگاه داشت؟
ب) هر که بپرسد ای فلان! حال دلت چگونه شد

کاؤل نظر به دیدن او دیده‌ور شدم
خون شد و دم‌به‌دم همی از مژه می‌چکانمش

قیدها را در ابیات زیر تعیین کنید.
الف) چه اندیشید آن دم کس ندانست
ب) چو بگذشت از پس آن جنگ دشوار
پ) دمار از جان این غولان کشم سخت

که مژگانش به خون دیده‌تر شد
از آن دریای بی‌پایاب آسان
بسوزم خانمان‌هاشان به شمشیر

کلمات مشخص‌شده در کدام گزینه‌ها نقش دستوری یکسان دارند؟
الف) یثیبی آمد که می‌باید فدا کرد
ب) دمار از جان این غولان کشم سخت
پ) شبی را تا شبی با لشکری خرد

به راه مملکت فرزند و زن را
بسوزم خانمان‌هاشان به شمشیر
ز تن‌ها سیر، ز سرها خود افکند

در هر مورد نقش دستوری واژه مورد نظر را بیابید.
الف) به خوناب شفق در دامن شام
ب) میان موج می‌رقصید در آب
پ) ز مستی بر سر هر قطعه زین خاک

به خون‌آلوده ایران‌کهن دید
به رقص مرگ اخترهای انبوه
خدا داند چه افسرها که رفته

در هر یک از ابیات زیر، املائی کلمه‌ای نادرست است. آن را بیابید و اصلاح کنید.
الف) به مغرب سینه‌مالان قرس خورشید
ب) ز رخسارش فرو می‌ریخت اشکی
پ) ز هر سو بر سواری غلط می‌خورد

نهان می‌گشت پشت کوهساران
بنای زندگی بر آب می‌دید
تن سنگین اسبی تیرخورده

۲۱

با توجه به معنا، هر بیت با کدام کلمه تکمیل می‌شود؟

«فروغ - خونا ب - انبوه»

الف) کاغذین جامه به بشویم که فلک
ب) تا نه تاریک بود سایه درخت
پ) دعوت بی‌شمع را هیچ نباشد
رهمنونیم به پای علم داد نکرد
زیر هر برگ چراغی بنهند از گلنار
مجلس بی‌دوست را هیچ نباشد نظام

۲۲

در هر یک از عبارات زیر، واژه مشخص شده را معنا کنید.

الف) به زیر باره می‌نالید از درد
ب) در آن تاریک شب می‌گشت پنهان
پ) در آن باران تیر و برق پولاد
ت) بدان شمشیر تیز عافیت سوز
سوار زخم‌دار نیم‌مرده
فروغ خرگه خوارزمشاهی
میان شام رستخیز می‌گشت
در آن انبوه کار مرگ می‌کرد

۲۳

چهارپاره با مثنوی چه تفاوتی دارد؟ نمونه ای از هر کدام را در کلاس بخوانید.

۲۴

پیام اصلی درس چیست؟

۲۵

چنگیز کدام عمل جلال‌الدین را تحسین کرد؟

۲۶

شاعر رود سند را چگونه وصف می‌کند؟

۲۷

در این سروده، موج و رود به چه چیزهایی مانند شده‌اند؟

۲۸

در این شعر عبارت «دریای خون» دو بار به کار رفته است. منظور از هر کدام چیست؟

۲۹

در بیت هشتم، منظور از «آتش‌های ترک و خون تازیک» چیست؟

۳۰

شاعر در دو بیت اول غروب خورشید را به تصویر کشیده است. این غروب بیانگر چیست؟

ب) استعاری

۱ الف) استعاری، استعاری

۲ مجاز؛ دم مجازاً لحظه، پولاد مجازاً شمشیر

۳ گزینه پ پاسخ صحیح است.

۴ هر دو ضمیر «ت» مضاف‌الیه‌اند (دست تو).

۵ صفت درخت

ت) رود سند

پ) برگ

ب) اخترهای انبوه

۶ الف) جلال‌الدین

۷ دوبیتی پیوسته

..... ▲

..... ▲

..... ●

..... ●

..... ■

..... ■

۸ سیاسی، اجتماعی، دوره مشروطه، فریدون مشیری، فریدون توللی، ملک‌الشعرای بهار

۹ الف) بنای زندگی بر آب دیدن: ناپایداری عمر و نزدیکی مرگ

ب) دمار از کسی کشیدن و خانمان کسی را سوزاندن: نابود کردن

۱۰ فرزند و زن: مجازاً دارایی / اهریمن: استعاره از مغولان

۱۱ الف) واج‌آرایی ب) جناس پ) تشخیص

۱۲ سد روان همان رود سند است؛ آرایه پارادوکس دارد.

۱۳ الف) غ ب) ص پ) ص

۱۴ الف) پولاد، سیماب ب) خورشید، شفق پ) زره، خود

۱۵ گزینه پ پاسخ صحیح است. رخسار او (مضاف‌الیه)

۱۶ الف) قید ب) مسند

۱۷ الف) آن دم (ب) آسان (پ) سخت

۱۸ ب و پ هر دو مفعول اند. الف نهاد است.

۱۹ الف) مفعول (ب) نهاد (پ) متمم

۲۰ الف) قرص (ب) رخسار (پ) غلت

۲۱ الف) خوناب (ب) انبوه (پ) فروغ

۲۲ الف) اسب (ب) خیمه بزرگ (پ) قیامت (ت) نابودگر، کشنده

۲۳ چهار پاره از چند بند هم وزن تشکیل شده است که هر بند آن چهار مصراع دارد. مصراع های زوج هر بند هم قافیه اند. بندهای چهارپاره موضوع واحدی را در بر می گیرند که به آن «دو بیتی پیوسته» نیز می گویند اما مثنوی که حداقل یک بیت است، هر بیت آن قافیه ای جداگانه دارد و مصراع اول و دوم هر بیت هم قافیه اند.

۲۴ وطن دوستی (ناسیونالیسم)، غیرت، جوان مردی و ایستادگی در برابر دشمنان وطن.

۲۵ ۱- کودکان و زنان قوم خود را فدای وطن کرد.

۲- جنگیدن شبانه روزی جلال الدین و کشتن عده ای زیادی از مغولان.

۳- ایثار و پایداری و عبور کردن از رود سند به آسانی.

۲۶ خروشان، گود و عمیق، پهناور، کف آلود و ...

«نکته»: به آوردن چند صفت پی درپی برای یک چیز یا کس در اصطلاح «تنسیق الصفات» گویند.

۲۷ موج: ۱- کوه های مرتفع و پشت در پشت ۲- نیزه هایی زهر آلود

(نیش) ۳- سیماب

رود: ۱- سد روان ۲- ازدهای زندگی خوار

۲۸ ۱- سرخی شفق: در آن دریای خون در قرص خورشید

۲- میدان جنگ: در آن دریای خون در دشت تاریک

۲۹ هجوم و فتنه گری اقوام بیگانه، حمله ی مغول و ریخته شدن خون ایرانیان

۳۰ هراس و دلهره و غم، ایجاد حس مرگ، پایان حکومت خوارزمشاهی، زمینه سازی نبردی زود هنگام.

«نکته»: اُدبانه این گونه پیش درآمدها و فضا سازی ها در اصطلاح «براعت استهلال» گویند.